

Europejskie Centrum Solidarności: Stálá expozice

První kroky k iniciaci vzniku ECS v Gdaňsku přišly již v roce 1998, instituce byla oficiálně založena v roce 2005 a o tři roky později začala fungovat. V roce 2014 se konalo slavnostní otevření nové víceúčelové budovy přímo v prostorách bývalé Gdaňské loděnice. Na vzniku ECS se podílela řada organizací a jednou z významných osobností zasahujících do tohoto procesu byl i starosta Gdaňsku Pavel Adamowicz.¹ Centrum se věnuje celé řadě kulturních a edukačních činností.

Stála expozice, rozkládající se v sedmi rozlehlých místnostech ve dvou podlažích, představuje klíčové okamžiky vedoucí k revolučním událostem v Polsku v důsledném provázání s děním v celém východním bloku. V expozici kladou autoři důraz na emocionalitu a propojení multimédií s muzeáliemi. Zjevným záměrem zde bylo to, aby návštěvníci „vstupovali“ do klíčových okamžiků spojených se změnou režimu.

Obr. 1.

Jednotlivé místnosti expozice jsou pojímány do jisté míry jako samostatné vizuální celky či „kapitoly“, což napomáhá při ilustrování změn a dějinných průlomů. Expozice se věnuje událostem vedoucím ke vzniku Solidarity v Gdaňsku a pokračuje přes dění 80. let až k pádu komunistického režimu v Polsku a Evropě. K evropským souvislostem se autoři několikrát vrací, zastoupeno je tu také dění v Československu. Hned druhá místnost expozice nese název Moc bezmocných a stejnojmenný text Václava Havla je i součástí katalogu k expozici. Speciální pozornost věnuje expozice úloze církve a významu papežovy návštěvy v Polsku pro obrodňný proces. Setkáváme se tu tak s kombinací převážně chronologicky stavěného narativu a samostatně funkčních, vybrané téma do hloubky pojednávajících, celků.

¹ Na webu ECS mu byla po jeho úmrtí v roce 2019 věnována také krátká vzpomínka. Viz: <http://www.ecs.gda.pl/title,pid,1903.html>.

Mezi nejvýznamnější exponáty patří dřevěná deska s 21 požadavky dělníků, která byla během srpnové stávky v roce 1980 zavěšena na vstupní bráně do loděnic. Té je věnován prostor hned v první místnosti expozice, kde jsou umístěny (zavěšeny u stropu) také například ochranné helmy, z nichž si stávkující dělníci odstraňovali identifikační čísla. Kontext stávce z roku 1980 dodali autoři zařazením tematického celku věnovaného nepokojům a protestům v Evropě, ale také místním událostem, které stávce předcházely. Zde patří k nejvýraznějším exponátům bunda nesoucí stopy po kulkách, která patřila Ludwiku Piernickému, jedné ze 45 obětí události prosince 1970 v Gdaňsku.²

Mimo prezentaci klíčových muzeálií pracuje expozice významně (a vzhledem k tématu logicky) s orální historií. Návštěvníci si mohou vybírat z mnoha hodin videozáznamů napříč výstavou, v níž své zážitky popisují přímí účastníci událostí. Autoři také často využívají záznamy z oficiálního televizního zpravodajství či novinové články. K zprostředkování atmosféry dramatických represí, začínajících v roce 1981, slouží i umělecká díla. Výrazným prvkem objevujícím se napříč expozicí je vytváření prostředí, v němž se mohou návštěvníci ocitnout přímo v centru událostí. Mohou například zasednout ke stolům, u nichž probíhala vyjednávání k ukončení stávky v roce 1980, zatímco sledují sestřih záznamu těchto událostí. Dále autoři nabízejí možnost nastoupit do policejního vozu na místa zasahujících těžkooděnců a sledovat záběry ze zásahů na demonstracích roku 1981. Těmito a podobnými prostředky je dosaženo pocitu dramatickosti a je vytvářen tlak na návštěvníky, který by je měl vést k vlastnímu uvažování.

Výše popsaná expozice patří z instalačního hlediska k velmi vydařeným projektům a odpovídá současným evropským měřítkům. O tom svědčí i to, že v roce 2016 byla oceněna Council of Europe Museum Prize.³ Jedná se o zajímavý pokus reflexe nedávných dějinných událostí, v němž autoři efektivně zkombinovali orální historii, dobové dokumenty a předměty – přímé účastníky zlomových okamžiků. Expozice se vyhýbá hodnotícímu jazyku a spíše se snaží o zprostředkování osobních zážitků, což je vzhledem ke stále živé tematice více než vhodné.

Monika Mikulášková

² http://www.ecs.gda.pl/title,WYSTAWA_STALA,pid,33.html.

³ <http://www.ecs.gda.pl/nagroda-muzealna-2016>.